

Pavadinimas	Laivo dydis BRT / BRZ	Krovininė talpa, tdw	Tipiški kroviniai	Plaukiojimo regionai
Mažieji pakrantės motorlaiviai	apytiksliai iki 300	apytiksliai iki 1 100	Vienetiniai ir birieji kroviniai (grūdai, rūda ir kt.)	Upių–jūrų susisiekimas Šiaurės ir Baltijos jūrose
Vidutiniški (standartiniai) pakrantės motorlaiviai	apytiksliai iki 500	apytiksliai iki 2 000	Vienetiniai ir birieji kroviniai, konteineriai	Paprastųjų krovinių linijiniai (pvz., Duisburgas–Bilbao), konteineriniai specialūs reisai (pvz., Roterdamas–Geteborgas)
Didieji pakrantės motorlaiviai	apytiksliai iki 1 600	apytiksliai iki 6 000	Vienetiniai ir masiniai įvairių rūšių kroviniai, žaliavos	Linijiniai bei atsitiktiniai maršrutai tarp Šiaurės jūros ir Viduržemio jūros, Atlanto vandenyno pakrantės maršrutų, pvz., Abidžanas / Gana–Havras ir atgal

Jūrų uostuose – pasaulio vartuose susiraizgo ir susijungia su sausumos transporto keliais pasaulinio jūrų transporto prekybos srautai. Jūrų uostai, kaip ir oro, yra laikomi pačiais svarbiausiais jūrų transporto mazgais. Ypatinę reikšmę jūrų uostai turi pramoninėms valstybėms, kurioms būdinga intensyvi užsienio prekyba – šios valstybės per uostus atlieka daugiausia kiekybiniu ir kokybiniu atžvilgiu savo pasaulinių prekių mainų. Tačiau uostai svarbūs ne tik kroviniams perkrauti. Didieji jūrų uostai šiandien vaidina prekybos ir pramonės koncentracijos taškų vaidmenį. Šiandien pasaulyje egzistuoja 7000 jūrų uostų.

Tam, kad būtų pasiektas pasaulinio uosto lygis, jūrų uoste turi būti tinkamai atliekamos tam tikros paslaugos. Jūrų uostas turi būti įtrauktas į linijinės laivybos tinkle, turėti įvairius krovinių pakrovimo ir iškrovimo įrenginius, techninesd prežiūros, laivų statyklos ir aprūpinimo įrengimus, taip pat gerą susiekimą sausumos transporto priemonėmis. Universalių, kasmet pakraunančių daug krovinių – daugiau kaip 20 ml. T., pasaulinių uostų statusą turinčių jūrų uostų pasaulyje yra daugiau kaip 60.

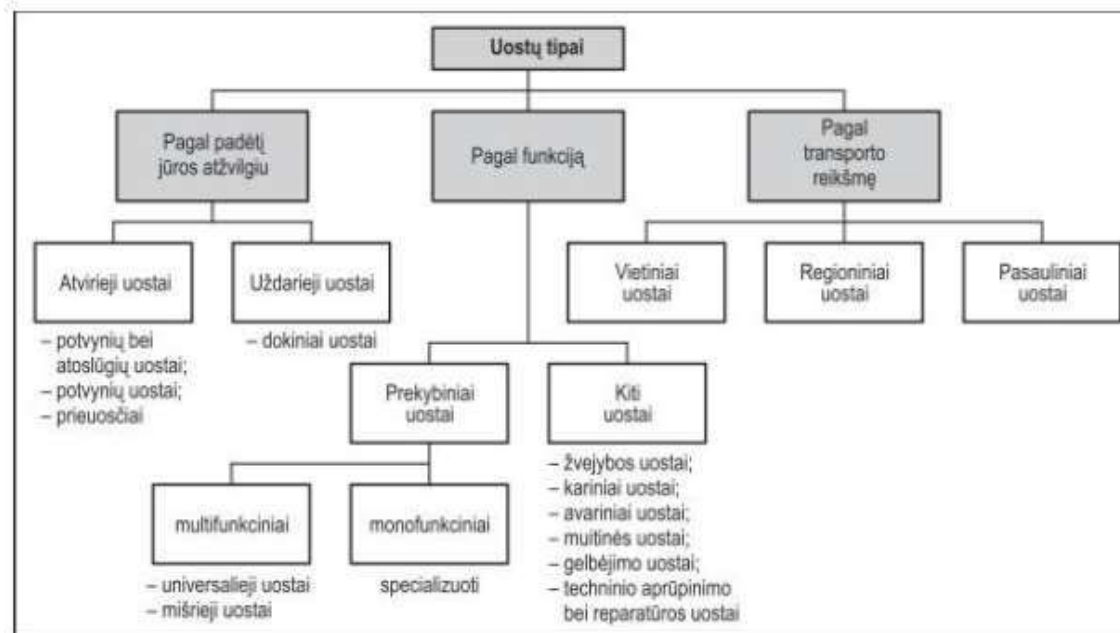
Suprastruktūra - visi įrenginiai kroviniams perkrauti, sandėliuoti, apdirbti ar toliau transportuoti kokiam nors transporto mazge.

Vadinamieji „suprastruktūriniai“ įrenginiai: kranai, sandėliai – svirnai, vežimo takeliai, šaldikliai, sandėliai pavojingiems kroviniams saugoti, ekspedicinių agentūrų ir maklerių biurai ir kt. Priklauso uoste įsikūrusioms bendrovėms. Tai privatus kapitalas.

Infrastruktūra – visi įrenginiai ir priemonės, leidžiančios ir užtikrinančios koio nors transporto mazgo, pvz. Jūrų uosto veiklą.

„Infrastruktūriniai“ – gatvės, bėgiai, perkrovimo stotys, elektros ir vandens tiekimas, vandens keliai, uosto krantinės, įlaidžių sienos, teritorija, susisiekimas visuomeninėmis transporto priemonėmis ir t.t. Priklauso visuomeninėms įstaigoms (savivaldybėms, miestams, kraštams). Tai visuomeniniai įrenginiai.

Jūrų uostų tipus galima skirstyti įvairiais aspektais: pagal jūrų uosto padėtį jūros atžvilgiu bei potvynių ir atoslūgių įtaką, uosto paskirtį ir funkcijas, techninio aprūpinimo ir perkrovimo technikos įrengimus, perkraunamų krovinių rūšį ir uosto, kaip transporto mazgo, reikšmę.

Uostų tipai pagal padėtį jūros atžvilgiu ir priklausomybę nuo potvynių ir atoslūgių. Atvirųjų uostų grupei priskiriami potvynių ir atoslūgių uostai, potvynių uostai ir prieuosčiai. Jie turi laisvą priėjimą prie jūros, į juos gali įplaukti įvairaus dydžio laivai bet kuriuo paros metu, neatsižvelgdami į potvynius ir atoslūgius. Svarbiausias šių uostų privalumas – bešliuzis ir todėl greitas plaukimas prie uosto. Uostai yra pastaytomi taip, kad atitiktų įvairų vandens lygį. Atvirieji potvynių ir atoslūgių uostai: Hamburgas, Brėmenas ir Roterdamas.

Į potvynių uostus pvz. Sevilijos uostą, galima įplaukti ir išplaukti tik vidutiniškai 6 valandas trunkančio potvynio metu. Įplaukiantys laivai turi laukti potvynio atviroje jūroje arba prieuostyje.

Uostai, kur vyrauja dažna potvynių ir atoslūgių kaita, aptverti šliuzais arba dokais tam, kad jų darbo nesustabdytų išorinis vandens lygis. Tokie uostai vadinami uždaraisiais arba dokiniais uostais. Dokiniai uostai: Liverpulio, Londono, Amserdamo, Anverpeno, Brėmerhafeno, Emdeno, Hvro ir Saint Malo.

Prieuosčiais vadinamos apsaugotos, netoli pakrantės esančios vietos inkarui išmesti. Prekės perkraunamos lichteriais, šalandomis ar kitomis valtimis.

Uostų tipai pagal paskirtį ir funkcijas

Multifunkciniai uostai – pagrindinė paskirtis prekių perkrovimas tarp jūros ir sausumos. Šią funkciją plačiai vykdo prekybiniai uostai. Juose kroviniai surenkami, pakraunami transportuotojams, saugomi, užsakomi, koordinuojami ir vykdomi tranzito, eksporto ir importo darbai. Šie uostai skirstomi į universaliuosius (gali apdoroti visų rūšių, bet kokio svorio ir pakuotės krovinius) ir mišriuosius (paprastai apdoroja tik keletą prekių rūšių) uostus.

Specializuoti (monofunkciniai) uostai – specializuotų uostų spektas yra nepaprastai platus. Ypatinga jų požymis – specializacija tam tikros krovinių rūšies (dažniausiai masinių krovinių), tam tikros prekybos formos ar tam tikro transporto šakos atžvilgiu. Dauguma šių specializuotų uostų pasižymi didžiausiais perkrovimo darbų kiekiais pasaulyje, tačiau jie nėra pasauliniai uostai. Techniniu atžvilgiu dauguma specializuotų uostų skiriasi nuo kitų uostų savo įranga. Specializuotuose uostuose, skirtuose naftai įvežti ir išvežti tarp laivo ir vamzdynų įrengti atitinkami pervežimo įrenginiai: dideli tankai, pumpavimo stotys, vamzdynų jungtys ir perpylimo stotys, vagonai-cisternos. Biriems kroviniams įvežti ir išvežti skirti uostai dirba su ilgais ir trumpais juostiniais transporteriais, krovinių estakadomis, juostiniais kronšteiniais, sėmimo įrenginiais, sukamaisiais ir sūpuokliniais kranais, elevatoriais, turi dideles sandėliavimo patalpas ir t.t.

Garsiųjų specializuotų uostų sąrašas pateiktas lentelėse.

Uosto tipas	Perkraunamos prekės	Uostai	Gilūs vandenys*
1	2	3	4
Skystųjų krovinių eksporto uostai	Neapdorota nafta bei naftos produktai	Ras Tenūra (Saudo Arabija)	×
		Chargas (Iranas)	
		Marsa al-Brega (Libija)	
		Port Harkortas/Bonis (Nigerija)	×
		Varis (Nigerija)	
		Arzavas (Alžyras)	×
		Korpus Kristis (JAV)	

1	2	3	4
Skystųjų krovinių importo uostai	Neapdirbta nafta bei naftos produktai	Fosas/Lavera (Prancūzija)	x
		Milford Heivenas (Didžioji Britanija)	x
		Bantris (Airija)	x
		Roterdamas (Olandija)	x
		Filadelfija (JAV)	
		Vilhelmshafenas (Vokietija)	x
		Triestas, Genuja (Italija)	x
		Havras (Prancūzija)	x
Ciba (Japonija)	x		
Biriųjų krovinių eksporto uostai	Anglis	Kardifas (Didžioji Britanija)	
		Norfolkas/Hampton Roudsas (JAV)	
		Ričards Bėjus (Pietų Afrika)	
		Gdingenas/Gdynė (Lenkija)	
	Rūda	Narvikas (Norvegija)	
		Lulėjas (Švedija)	
		Vitorija (Brazilija)	
	Fosfatas ir kalis	Huaskas (Čilė)	
		Akaba (Jordanija)	
		Puant Nuaras (Kongas)	
Vismaras (Vokietija)			
Biriųjų krovinių importo uostai	Anglis/rūda	Morehead (JAV)	x
		Roterdamas (Olandija)	x
		Fosas (Prancūzija)	x
		Diunkerkas (Prancūzija)	x
		Kasima, Oita (Japonija)	x
Kiti eksporto uostai	Medvilnė	Hiustonas (JAV)	
		Aleksandrija (Egiptas)	x
	Mediena	Archangelskas (Rusija)	
	Kava	Santas (Brazilija)	
Ryžiai	Rangūnas (Birma)		
Kiti specializuoti uostai	Tranzitiniai kroviniai	Singapūras	x
		Honkongas	
		Kolombas (Šri Lanka)	
		Kapštatas (Pietų Afrika)	

Plaukianti jūrų laivais paprastai leidžiama visų valstybių laivams – čia galioja „Atviros jūros laisvės“ principas, dar vadinamas „Jūrų laisve“.

Teritoriniai pajūrio valstybių vandenys apriboti 12 jūros mylių zona.

Dauguma jūrų sąsiaurių priklauso teritoriniams pajūrio valstybių vandenims. Dėl jų traptautinės reikšmės sąsiauriai paskelbti tranzitiniais jūrų sąsiauriais. Kitų šalių laivai gali jais praplaukti taikiais tikslais.

Tankiausi jūrų keliai yra nusidriekę Šiaurės pusrutulyje: Atlanto jūrų keliai; Ramiojo vandenyno jūrų keliai; Sueco kanalo – Indijos vandenyno maršrutas; Pietų Azijos maršrutas.

Jūrų transporto maršrutu, apjuosiančiu Gerosios vilties Raga (Rago maršrutu), plaukioja didžiausi pasaulyje krovininiai laivai. Tai vienas svarbiausių neapdirbtos naftos, naftos produktų ir masinių mineralinės kilmės žaliavų gabenimo maršrutų.

Konteinerių žiedu vadinamos pasaulį juosiančios tarpusavyje susijusios pagrindinės konteinerinės laivybos transporto linijos. Konteinerių žiedas jungia 20 didžiausių konteinerinių jūrų uostų.

Svarbiausi konteineriniai jūrų uostai įsikūrę tik 9 valstybėse. Ypač svarbūs šie: Singapūro, Honkongo, Hamburgo, Roterdamo, Gaosiungo, Kobės, Pusano, Los Andželo, Niujorko ir Dziulungo.

Garsios laivybos bendrovės teikia konteinerines paslaugas „aplink pasaulį“. Tokia pasaulį juosianti žiedinė kelionė konteineriniu laivu trunka 60-80 dienų. Plaukiama Vakarų arba Rytų kryptimi.

Trampinės prekybos reisai priklauso nuo masinių pasaulinės prekybos prekių pasiūlos ir paklausos. Pagal poreikį trampiniai maršrutai yra labai įvairūs. Kai kuriems nuolat jūrų keliais gabenamiems skystiesiems ir sausiesiems, asiniams krovinims įsivyravo pastovios linijos.

Bendrieji linijinės laivybos maršrutai – jūrų transporto kelių gausa dominuoja Šiaurės pusrutulyje. Tarp didžiųjų Šiaurės Amerikos, Europos ir Tolimųjų Rytų bei Persijos įlankos naudingųjų iškasenų plotų ir ekonominių sričių driekiasi, apjuosdamos pasaulį, tankiausias jūrų transporto linijos. Pietų pusrutulyje tai atskiri jūrų transporto centai.

Atlanto maršrutas – jungia svarbiausius Europos pramonės regionus su Amerikos regionais. Šis maršrutas apima tris svarbiausius jūrų kelius:

Šiaurinę Atlanto vandenyno dalį tarp Vakarų Europos ir Amerikos/Kanados rytinės pakrantės skiria Šiaurės Atlanto jūrų kelias.

Vidurio Atlanto jūrų kelias tarp Europos ir Meksikos įlankos/Karibų jūros plačiai išgarsėjo Centrinės Amerikos Sueco kanalu, leidžiančiu tiesiogiai susisiekti su JAV vakarine pakrante

Pietų Atlanto jūrų kelias, jungiantis Šiaurę ir Pietus tarp Europos ir Pietų Amerikos.

Ramiojo vandenyno maršrutai - šie maršrutai tarp Šiaurės Amerikos ir Rytų Azijos įgavo nepaprastai svarbią reikšmę Japonijai tapus galinga išsivysčiusia pasaulio valstybe, taip pat sparčiai kylant kai kurių besivystančių šalių ekonomikai. Šiandien tarp šių šalių ir Šiaurės Amerikos Ramiojo vandenynu driekiasi vienos tankiausių jūrų transporto linijų, kuriomis gabenami įvairių rūšių kroviniai. Reikšminga jūrų transporto ašis – šiaurinės Ramiojo vandenyno dalies jūrų kelias.

Sueco kanalo - Indijos vandenyno maršrutas ir Pietų Azijos maršrutas – maršrutiniai jūrų keliai, vedantys iš Europos ir Šiaurės Amerikos į Artimuosius bei Tolimuosius Rytus ir atvirkščiai, naudojami plaukiant Sueco kanalo – Indijos vandenyno maršrutu. Šiuo svarbiu jūrų prekybos susisiekama su Raudonąja jūra, Rytų Afrika, Artimaisiais ir Tolimaisiais Rytai bei Australija/ Naująja Zelandija.

Gerosios Vilties Rago maršrutas – tai pagrindinis neapdirbtos naftos transportavimo kelias iš Persijos įlankos į Europą ir Šiaurės Ameriką. Dauguma masiniams kroviniams gabenti skirtų laivų priversti pasinaudoti šiuo maršrutu, kadangi dėl savo gabaritų ir grimzlės jie negali plaukti žymiai trumpesniu Sueco kanalo maršrutu.

Vakarinės Ramiojo vandenyno dalies pietų – šiaurės maršrutas. Iš pietų į šiaurę šiuo maršrutu gabenami grūdai, boksitai, aliuminis, fosfatas, geležies rūda ir daugelis kitų mineralinės kilmės žemės iškasenų. Keliai dreikiasi nuo Australijos vakarinės ir rytinės pakrantės pro vakarinės Ramiojo vandenyno dalies salynus šiaurės link.

Arkties vandenyno ir kiti maršrutai - Be jūrų prekybos srautų iš vakarų į rytus ir atgal, egzistuoja daug ir šiaurės į pietus ir atgal vedančių prekybos kelių. Jiems pirmiausia priklauso tarp Šiaurės ir Pietų Amerikos, taip pat tarp Europos ir Vakarų, Pietų bei Rytų Afrikos esantys jūrų keliai. Arktiniai krovinių transportavimo keliai, kertantys Šiaurės – Vakarų, bei Šiaurės – Rytų pasažai. Šiaurės-Vakarų pasažas veda į šiaurines Kanados salas. Šiuo maršrutu gabenama ne daug krovinių, daugiausia atliekami tik naftos gavybos regionus regionus aptarnaujantys reisai. Iš Europos į Tolimuosius Šiaurės-Rytų pasažų per metus vidutiniškai pervežama keletas milijonų tonų krovinių. Susisiekimas Arkties maršrutais yra trumpesnis nei tradiciniai pietų maršrutai. Tačiau plaukiant šiuo maršrutu sunkiai išsprendžiamas laiko ir išlaidų klausimas. Dėl ledonešio Arkties vandenyno jūros ilgą laiką tarpą išlieka neperplaukiamos.

Sekančiose skaidrėse pateikti:

Jūrų kelių žemėlapis

Konteinerių žiedas ir svarbiausi jo konteineriniai uostai.

